

4. VETERINAARIA

Seoses Saksa okupatsiooniga suleti 1918. aastal Veterinaariainstituut, tema varad olid juba enne seda (1917. aasta sügisel) evakueeritud Saraatovisse. Pärast lühikest vaheaega avati 1919. aastal Tartu Ülikooli koosseisus Tartus säilinud instituudi varade baasil loomaarsti-teaduskond. Õppetöö korraldamisega oli raskusi, kuna instituudi varad, samuti raamatukogu olid ära viidud, lahkunud olid ka paljud õppejõud. Hiljem, pärast Tartu rahu sõlmimist, õnnestus osa varasid tagasi saada. Vabariigi iseseisvumisel määras veterinaariaalase teadusliku ja praktilise töö suunad tollane loomakasvatuse olukord ja veterinaarne seisund.

Tartu Ülikooli põllumajandusteaduskonna ja veterinaariateaduskonna dekaanat, mullateaduse ja agrikultuurkeemia instituut (Vene tänaval)

Kui veterinaariateenistus oli juba tsariajal halval järjel, siis 1919. aastal, vabariigi loomise päevil, oli see veelgi halvem, see oli praktiliselt lagunenu (Loomatervishoiu Peavalitsuse aruanne 1919. a kohta, Tallinnas 1920).

Sõja ja segaste aegade tõttu oli Eestisse toodud ja siin levinud mitmed loomataudid. Kümned tuhanded hobused olid kärntõves, neist surid sajad. Üksikutes maakondades (Võru, Tartu, Harju, Petseri) esines veiste kopsutaudi, üle maa esines hobuste tatitõbe. Taudide tõttu hävines rahva vara. Maal puudusid loomaarstid, kuna needki vähesed, kes varem töötasid, olid sõjaväkke mobiliseeritud, puudusid ka vajalikud ravimid. Puudusid ka loomakliinikud, välja arvatud loomaarstiteaduskonna oma, Tallinna loomakaitse seltsi kliinikud ja paar erakliinikut maakonnalinnades. Seega seisis vastmoodustatud vabariigi Ajutise Valitsuse ees suur töö põllumajanduse taastamisel ja edasiarendamisel. Eestis oli 1919. aastal hobuseid 164 980 (neist tööhobuseid 121 776), veiseid 406 569 (neist lehmi 237 725), lambaid 419 909 ja sigu 150 072.

Tuli organiseerida kiiresti veterinaariateenistus. Sellel eesmärgil allutati veterinaariateenistus 1919. aastal Põllutöoministeriumile, kuna eeskujuliku veterinaariateenistuse

loomisest olid huvitatud eeskätt põllumehed-loomakasvatavad. Anti välja ka rida sundmäärusi üksikute loomataudide vastu võitlemiseks. 1919. aastal kehtestas Põllutööministeerium ajutise loomatervishoiu korralduse, mis koosnes riiklikust ja kohalikest korraldusest.

Riikliku korralduse süsteemis moodustati Loomatervishoiu Peavalitsus, mille ülesandeks oli võitluse organiseerimine nakkavate loomataudide ja -haiguste vastu, nende registreerimine ning statistika, riigiteenistuses olevate loomaarstide töö ja tegevuse korraldamine ning eraloomaarstide töö kontrollimine. Peavalitsuse ülesandeks oli ka loomade tervishoidu käsitlevate seaduste ja määruste täitmine ja kontrollimine, järelevalve tapamajade ja loomseid toorsaadusi töötlevate ettevõtete tegevuse üle, samuti nende veo ja kauplemise üle. Peavalitsuse kompetentsi kuulus ka tapamajade, loomakliinikute, ambulatooriumide ja loomseid toorsaadusi töötlevate asutuste ehitusplaanide kinnitamine, samuti valve ja valitsemine tapamajades sissenõutava riigi %-maksu üle.

Loomatervishoiu Peavalitsuse juurde loodi nõuandva asutusena Loomatervishoiu Nõukogu, mille koosseisu kuulusid Loomatervishoiu Peavalitsuse juhataja, tema abi ja sekretär, Loomakasvatuse Peavalitsuse esindaja, kaks Tartu Ülikooli Loomaarstiteaduskonna esindajat, sõjaväe loomaarst, Tervishoiu Peavalitsuse esindaja, üks linna loomaarsti esindaja. Nõukogu esimees ja sekretär valiti nõukogu koosseisust. Peavalitsuse juhatajal oli õigus nõukogu koosolekule eriteadlasi kutsuda, kes koosolekust võtsid osa nõuandva häälega. Nõukogu ülesandena nähti ette teaduse saavutuste juurutamist praktikasse, veterinaariaalaste määruste projektide läbivaatamist, kohtu-loomaarstliku ja loomaarstliku tervishoiu küsimuste teadusliku külje vaagimist ja otsustamist, uute arstiriistade ja ravimite läbivaatamist ja hindamist ning lõpuks ka aruannete ja eelarvete läbiarutamist ja heakskiitmist.

Kohaliku veterinaariakorralduse (-teenistuse) eesotsas oli maakonna/linna loomatervishoiuosakond, mille juhatajaks oli valitav maakonna/linna loomaarst, kes täitis ühtlasi ka jaoskonna/linna loomaarsti kohuseid. Loomatervishoiuosakonna ülesanded kattusid põhiliselt Loomatervishoiu Peavalitsuse ülesannetega, kuid seda omal territooriumil.

Ka maakonna/linna tervishoiuosakonna juurde moodustati nõuandva organina loomatervishoiu nõukogu, mille liikmeteks olid maakonna/linna Peavalitsuse esindaja, kelle otsealluvuses oli loomatervishoiuosakond, maakonna/linna loomaarst, kõik maakonna/linna teenistuses olevad loomaarstid, maakonna/linna tervishoiuosakonna esindaja, maakonna agronoomide ja karjakasvatuse osakondade esindajad. Ka võis nõukogu koosolekule kutsuda nõuandva häälega teisi spetsialiste. Maakonna/linna loomatervishoiu nõukogu ülesandeks oli loomatervishoiu tööde korraldamine, sh uute loomaarstijaoskondade, ambulatooriumide avamise küsimuste läbivaatamine ja heakskiitmine, samuti aruannete ja eelarvete läbivaatamine ja heakskiitmine, eelseisva tegevusprogrammi kujundamine.

Kõik maakonna/linna loomatervishoiu nõukogu poolt heaks kiidetud otsused esitati kinnitamiseks maakonnanõukogule või linnavolikogule ning ära kirjad saadeti Loomatervishoiu Peavalitsusele.

Kohaliku veterinaarkorralduse süsteemis oli ka loomaarstijaoskond eesotsas jaoskonna loomaarstiga, kes oli loomatervishoiu alal täidesaatvaks võimuks oma jaoskonnas. Tema ülesanneteks oli võitlus loomataudidega, loomaarstliku abi osutamine loomapidajatele (eritasu eest), kõikide haigusjuhtude registreerimine ja aruandluse esitamine maakonna loomatervishoiuosakonnale ja Loomatervishoiu Peavalitsusele. Ühtlasi oli tema ülesandeks kontrollida jaoskonna piirides asuvate loomseid toorsaadusi töötlevate ettevõtete tööd.

Sellise veterinaarkorralduse süsteemi kehtestamisel aga selgus, et ei jätku kaadrit loomataudide vastu võitlemiseks. Seepärast otsustati kursustel ette valmistada abipersonali, keda võiks rakendada hobuste kärntõve vastases võitluses. Kursustel ettevalmistatud abilised tegid ära suure töö, mille tagajärjel hobuste kärntõbi hakkas kohe vähenema.

Loomatervishoiu Peavalitsuse 1919. aasta aruandest (Tallinn, 1920) selgub, et 1920. aastal registreeriti kärntõbiseid hobuseid 11 170, sellest üle 100 hobuse suri, 143 kärntõbist

veist ja 29 siga. Pügariga registreeriti 28 veisel ja ühel hobusel. Veiste kopsutaud esines Eestis 1916. aastast Võru- ja Tartumaa lõunapoolses osas. Et seda haigust ei olnud Eestis umbes 100 aastat esinenud, siis puudusid kohalikel loomaarstidel teadmised ja kogemused selle haigusega võitlemiseks. 1919. aastal registreeriti veiste kopsutaudi Tartu, Võru ja Petseri maakonnas. Kõige raskemas olukorras oli Võru maakond. Võitlust selle taudiga raskendas loomaarstide vähesus. Võru maakonna kohta oli ainult üks vilumatu loomaarst. Et olukorda Võru maakonnas parandada, selleks korraldati peavalitsuse initsiatiivil 25. oktoobril 1919. a ametkondlik nõupidamine, millest võtsid osa põllutööministri abi, Politsei Peavalitsuse ülem, Rahandusministeeriumi esindaja, Toitlustusministeeriumi esindaja, Võru maakonnaavalitsuse esindaja, maakonna loomaarst ja Loomatervishoiu Peavalitsuse juhataja. Kopsutaudi likvideerimiseks otsustati haiged ja haiguskahtlased loomad sunduslikult võõrandada ja lihaks tappa, kusjuures nende väärtus talupidajatele hüvitati. Ühtlasi otsustati võimaldada talupidajatel osta võõrandatud loomade asemele uusi loomi kindlate hindadega teistest piirkondadest. Organiseeriti ka eelarveline lentsalk võitluseks veiste kopsutaudiga. Et krediidi määramine venis ja ei leitud lentsalka ka loomaarste, siis see salk 1919. aastal veel eriti midagi ära teha ei saanud ning jätkas oma tegevust 1920. aastal. Taudistunud loomi võõrandati ka teistes maakondades ning kahjud hüvitati kohalikes turuhindades.

Ka hobuste tatitõbi oli Eestis enne sõda tundmatu taud. See tuli sisse Vene sõjaväega ning oli 1919. aasta alguses juba õige laialt levinud, eriti Viru- ja Harjumaal.

Ka Siberi katku registreeriti Eestis 1919. aastal 30 juhtu, neist 12 hobusel ja 18 veisel. Hobustest suri 7 (viis paranesid), veistest surid kõik. Olgu märgitud, et Siberi katku oli üksikjuhtumitena alati esinenud. Samasugune olukord oli ka marutaudiga, mida on ka Eestis alati esinenud. 1919. aastal esines seda võrdlemisi laialt, kuid vähest loomaarstide arvu arvestades ei olnud registreeritud loomade haigusjuhtude arv suur – 69 juhtumit, neist 16 hobusel, 46 veisel, 3 lambal ja 4 seal.

Veistel esines piroplasmooosi. Et aga karjakasvatajad olid selle haigusega ära harjunud, siis loeti kaotusi selle haiguse puhul igapäevaseks asjaks, ehkki kättesaadava arstiabi korral oleks võinud osa loomi päästa.

Mis puutub sigade haigustesse, siis märgitakse 1919. a aruandes, et sigade kopsutaud, katk ja punataud olid Eestis laialt levinud. Nende haiguste vastu ei suudetud midagi ära teha, neid ei suudetud loomaarstide vähesuse tõttu registreeridagi. Seega puudus ka ülevaade nende esinemise kohta. Majanduslik kahju aga oli ilmselt väga suur.

1919. aastal registreeriti peale eelpool nimetatute veel veiste pahaloomulist peataudi, veiste tuberkuloosi, veiste brutselloosi, kohisevat muhutadaid jt.

Tapamajade andmeil esines 1919. aastal nakkus- ja invasioonahaigustest veistel tuberkuloosi (Tallinnas 2,5%, Tartus 4,4%), veistel ja sigadel tangtõbe, helmintoose ja ehhinokokoosi, veistel ja lammastel maksa kaantõbe.

Kui palju aga töötas Eestis 1919. aastal loomaarste, selle kohta andmed Loomatervishoiu Peavalitsuse aruandes puuduvad.

1920. aastal selgus, et kehtestatud loomatervishoiu korraldus ei taga edukat võitlust nakkushaigustega (Loomatervishoiu Peavalitsuse aruanne 1920. a kohta, 1921). Leiti, et Põllutööministeeriumil peavad kohtadel olema oma võimuesindajad loomaarstide näol, kes viivad ellu loomataudide vastu võitlemise alaseid valitsuse määrusi ja korraldusi. Kui 1919. aastal loomaarstid kuulusid maakonnaavalitsuste alluvusse nii palga saamise kui ka administratsiooni osas, mille tõttu loomaarstid said erinevat palka ning puudus ühtne strateegia loomataudide vastases võitluses, siis 1920. aasta alguses võeti maakonnaavalitsuste ja Loomatervishoiu Peavalitsuse teenistuses olevate loomaarstide palk riigi eelarvesse, taudide vastu võitlemises aga hakkas loomaarste käsutama Loomatervishoiu Peavalitsus. Selle tulemusena muutusid loomaarstide elu- ja olmetingimused ühtlasemaks ning Loomatervishoiu Peavalitsusel oli õigus loomaarste vajaduse korral komandeerida vajalikesse paikadesse.

Võitlus loomataudidega sai loomaarstidele kohustuslikuks ning nad said selle eest tasu kui riigiametnikud. Riik võttis enda kanda ka kulud, mis olid seotud taudistunud piirkondades loomade võõrandamise, hukkunud loomade põletamise ja muude küsimustega. Need meetmed loomatervishoiu korralduses võimaldasid tõhusamat võitlust loomataudidega. Mis puutub aga veterinaarse abi andmisse teiste haiguste puhul, siis oli see veel juhuslik ja sageli primitiivne. Loomaarste oli vähe ning ka talupojad ei olnud harjunud kasutama loomaarsti abi. Harilikult sai loom otsa või hädatapeti, ilma et talle abi oleks osutatud. Loomaarsti tööpiirkond oli ka suur. Leiti, et loomaarsti tööpiirkond ei tohiks ületada 15 km raadiust, kuna vastasel korral ei suuda loomaarst loomapidajatega sidet luua.

1920. aastal suurenes märgatavalt loomaarstide arv, seda eeskätt sõjaväest vabastatute arvel, ka tuli Venemaalt tagasi loomaarste. Samuti võeti tööle kümnekond sõjaväe loomaarsti, kes vabanesid Põhja-Lääne armee likvideerimisel.

1921. aastal töötas juba 43 loomaarsti. Iga loomaarsti kohta tuli keskmiselt 40 000 kodulooma, tööpiirkonna tegevusraadius aga oli 30 km (Loomatervishoiu Peavalitsuse aruanne 1921. a kohta, 1922). Kavakindla tegevuse tulemusena suutis Loomatervishoiu Peavalitsus 1919. ja 1920. aasta jooksul kõige hädaohlikumad loomataudid kas likvideerida või siis nende levikule piiri panna. Nii likvideeriti 1920. aastal praktiliselt hobuste kärntõbi, 1920. aasta lõpuks ka veiste kopsutaud.

Loomatervishoiu korraldus kuulus Põllutööministeeriumi alluvusse Eesti iseseisvumise algusest peale. Seadusandlikult vormistati see Riigikogu 29. juuni 1922. a seadusega (Loomatervishoiu Peavalitsuse 1922. a aruanne, 1923). 1922. aastal kehtestati ka veiste tuberkuloosi vastu võitlemise määrus, liha- ja lihasaaduste väljaveo kontrolli määrus jt.

Et veiste tuberkuloosi vastane võitlus nõudis rohkesti eriteadmisi, siis püüdis Loomatervishoiu Peavalitsus 1922. aastal leida selle ülesande teostamiseks eriettevalmistusega alalisi loomaarste, mida aga ei õnnestunud teha vajalike teadmistega loomaarstide puudumisel. See ülesanne pandi jaoskonnaloomaarstidele ning sel eesmärgil korraldati Tartus loomaarsti-teaduskonna juures loomaarstide erikursus, kus neid tutvustati teaduse uuemate saavutuste ja praktikaga. Kursuste käigus selgus, et täienduskursusi on vaja korraldada ka teiste haiguste kohta. Nii korraldatigi 1922. aastal kolm 10-päevast kursust, millest võttis osa 29 ametlikku loomaarsti.

1922. aasta alguses oli Loomatervishoiu Peavalitsuses registreeritud loomaarste arvel juba 88, kellest aasta jooksul suri 4. Põllutööministeeriumi teenistuses oli 45 loomaarsti, Tartu Ülikooli õppejõude oli 13, linnavalitsuse teenistuses oli 7, sõjaväes 8, erapraktiseerijaid 6, oma erialal mittetegutsevaid loomaarste 5.

1923. aastal valmisid esimesed loomakliinikud (Haapsalus, Vana-Vändras, Irboskas). 1923. aasta lõpuks olid Esimese maailmasõja ajal sissetoodud taudid likvideeritud (Loomatervishoiu Peavalitsuse 1923. a aruanne, 1924). Nii registreeriti 1923. aastal ainult 3 tatitõve juhtu, veiste kopsutaudi ei esinenud juba 1921. aastast. Kärntõbe registreeriti 295 juhtu. Aruandes konstateeriti, et nüüd võib Eestis esineda vaid vähemohklikke taude, mis on aga kohaliku tähtsusega.

Veiste tuberkuloosiga hakati sihikindlalt tegelema 1922. aastal, mil võeti vastu vastav määrus, kuid 1923. aasta lõpuks suudeti vähe ära teha, kuna sellealane töö nõudis ka karjakasvatajate mõistvat suhtumist ning puudus loomaarstide kaader. 1923. aastal reageeris tuberkuliinile positiivselt 36% uuritud veistest.

Eesti iseseisvuse algaastail suurenes jõudsalt loomade arv. 1923. a loendati hobuseid 209 815 (1919. a 164 980), veiseid 512 625 (406 569), lambaid 665 938 (419 909) ja sigu 338 366 (150 072) (Loomatervishoiu Peavalitsuse 1923. a aruanne, 1924). Kümme aastat hiljem, 1933. aastal, oli hobuste arv sama suur (209 950), veiseid oli mõnevõrra rohkem (681 700, neist lehma 427 330), lambaid oli vähem (541 380), samuti oli sigu vähem (227 130) (Eesti arvudes, 1934).

Seoses veterinaarkorralduse (-teenistuse) väljaarendamise ja personali komplekteerimisega oli vaja loomaarstidele abi osutada haiguste diagnoosimisel, tuli neid varustada seerumite ja vaktsiinidega. 1921. aastal rajati loomaarstiteaduskonna juurde seerumite ja vaktsiinide valmistamise laboratoorium, mis hakkas hiljem valmistama ka meditsiinilis kasutatavaid preparaate (tuberkuliin, teetanuse-, difteeria-, sarlakiseerum). 1929. aastal nimetati seerumlaboratoorium seerumiinstituudiks ning viidi üle Tähtvere mõisa.

1921. aastal hakkas 1887. aastal Tartu Veterinaariainstituudi juurde loodud bakterioloogia jaam tegutsema teaduskonna juures loomatervishoiu laboratooriumina, 1929. aastal nimetati laboratoorium diagnostika laboratooriumiks ning viidi seerumiinstituudi alluvusse.

1919. aastal organiseeriti teaduskonna juures rõugevaktsiini valmistamise laboratoorium, mis viidi peatselt Tartu Linna Tapamaja juurde. 1919. aastal rajati teaduskonna juurde ka pastöörijaam marutaudivastaste kaitseüstimate läbiviimiseks. Teaduskonna apteek, mis tegutses ka instituudi päevil, likvideeriti 1922. aastal ja selle ülesanded pandi ülikooli apteegile.

Tundes tarvidust ühineda oma kutsehuvide kaitseks ning soovides kaasa aidata oma erialal esilekerkivate küsimuste lahendamisel niihästi ühiskondliku loomatervishoiu kui ka teaduse alal, tärkas Eesti loomaarstidel vabariigi esimesel aastal mõte oma kutseühingu organiseerimiseks. Seltsi põhikiri kinnitati Tallinna-Haapsalu rahukohtu poolt 25. novembril 1919 ning seltsi avamise koosolek peeti 10. jaanuaril 1920. Asutamise koosolekul astus seltsi 40 loomaarsti (Eesti Loomaarstlik Ringvaade, 1925). 1926. aastast kannab selts ühingu nimetust (1927. aastal kinnitati ühingu põhikiri). Selts oli valvel selle eest, et loomaarstidel oleks tagatud võimalused arenemiseks ja tegutsemiseks ning püüti esilekerkinud takistusi ka kõrvaldada. Iseseisvuse algaastail kerkis päevakorda küsimus loomaarstiteaduskonna vajalikkusest Eestis. Sama küsimus oli päevakorras ka 1933. aastal. Selts võitles teaduskonna säilimise eest, mis tal ka korda läks. Seltsis arutati korduvalt ka loomaarstide ettevalmistamise parendamise küsimusi ja tehti konkreetseid ettepanekuid. Esialgu oli seltsi häälekandjaks koos agronomide seltsiga ajakiri "Agronomia". 1925. aastal asutati oma ajakiri "Eesti Loomaarstlik Ringvaade". Selles avaldati originaalkirjutisi teaduslikust uurimistööst, päevateemalisi või organisatsioonilisi artikleid, referaate välismaa ajakirjadest, personaaliaid, kroonikamaterjale loomatervishoiuosakonna, loomaarstide ühingu, Loomaarstide Koja ja ülikooli teadetena. Ilumissagedus oli esimestel aastatel 6 numbrit, alates 1930. aastast aga 8 numbrit aastas, kusjuures aastakäigu maht kõikus 12–20 trükipoogna piires. Ajakirja ilmumine lõppes 1940. aastaga (Kaarde, 1976).

Eesti Loomaarstide Ühing sekkus väga aktiivselt probleemidesse, mis puudutasid loomaarste ja nende kutsehuve. Nii oli 1933. aastal päevakorras loomatervishoiuosakonna (endine Loomatervishoiu Peavalitsus) ühendamine põllumajandusosakonnaga (osakonna büroona). Ühing esitas märgukirja vabariigi valitsusele, kus märgiti, et loomataudide vastu võitlemine nõuab eelkõige kompetentse isiku juhtimist, selleks aga saab olla ainult loomaarst. Tegelik elu kogemused on näidanud, et põllumajandusliku haridusega isikud ei suuda aru saada karmide abinõude rakendamise vajadusest loomataudide likvideerimisel, kuna need abinõud on seotud eriliste ümberkorraldustega ning kitsenduste läbiviimisega majapidamistes, mis mõnigi kord seotud põllumehe ainelist kahjudega. Juhtivalt loomaarstilt võimu ära võtmine teeb ta võimetuks oma ülesannete täitmisel. 1935. aastal esitati Eesti Loomaarstide Ühingu poolt märgukiri Põllutöoministeriumile piimaseaduse ja selle teostamise määruste asjus. Juhitakse tähelepanu puudustele, mis on takistuseks selle seaduse ellurakendamisel.

1935. aastal võeti riigivanema dekreediga vastu *loomaarstide kutsetegevuse seadus* ja *Loomaarstide Koja seadus* (Eesti Loomaarstlik Ringvaade, 1935). Juba 1925. aastal kerkis päevakorda vajadus seaduse järele, mis määraks kindlaks keskvalitsuse ja kohalike omavalitsuste kui ka erioorganisatsioonide vahekorrad, võimupiirid ja ülesanded (Eesti Loomaarstlik Ringvaade, 1925). 1931. aastal tõstatati uuesti päevakorda vajadus loomaarstide

kutsekorralduse seaduse, samuti loomaarstide koja seaduse järele. Neid ülesandeid oli seni täitnud Loomaarstide Ühing, mis aga oli vabatahtlik organisatsioon. Kutsekorraldus on aga sunniorganisatsioon, millele kõik praktiseerivad loomaarstid peavad alluma. Loomaarstide Koda asutati 1935. aastal oma kutsealal tegutsevate loomaarstide kutsehuvide kaitseks ja nende kutsetegevuse järelevalveks (RT 1935, 34). Koda seaduse põhjal ei olnud ühelgi loomaarstil õigust tegutseda oma kutsealal, kui ta ei olnud kehtivate seaduste põhjal registreeritud ja kutsetegevuseks luba saanud, samuti kui ta ei olnud Loomaarstide Koda liige.

Loomaarstide Koda eesotsas oli valitav nõukogu, juhatus, revisjonikomisjon ja distsiplinaarkohus. Koda töötas põllutöoministri järelevalve all. 1938. aastal kinnitati Loomaarstide Koda poolt loomaarstide kutse-eesõiguse koodeksi.

Nagu märgitud, oli koja ülesandeks loomaarstide kutsehuvide kaitse, mida ta ka aktiivselt ellu viis. Olgu siin toodud üks näide. 1937. aastal pöördus üks loomaarst Loomaarstide Koda juhatuse poole palvega, et muudetak ära Agronoomide Koda määruse üks paragrahv, mis lubab piimanduskonsulendi kohtadele määrata ainult agronoomilise haridusega isikuid. Vastavalt sellele paragrahvile tema kandidatuuri ei kinnitatud. Loomaarstide Koda, nähes siin kutsehuvide riivamist ning lähtudes tegelikust loomaarstide ettevalmistusest ning tuginedes *loomaarstide kutsetegevuse seaduse* § 4, p 8-le, pöördus kahel korral põllutöoministri poole nimetatud kitsenduste kaotamiseks. Põllutöominister, ära kuulates Põllutöökoja arvamuse, asus seisukohale, et loomaarstid praeguse õppekava piires ei saa olla piimanduse ega loomakasvatuse konsulentideks. Koda juhatus jäi oma seisukohtade juurde ja esitas kogu kirjavahetuse õiguskantslerile, kelle seisukoht ühtis Loomaarstide Koda seisukohaga. Õiguskantsler juhtis peaministri ja põllutöoministri tähelepanu sellele, et Agronoomide Koda liikmetega täidetavate ametikohtade määrus on vastuolus *loomaarstide kutsetegevuse seadusega* ja et see tuleks muuta. Kaks aastat kestnud pingutustega kindlustati loomaarstide kutsele õiguslik seisukoht (Eesti Loomaarstlik Ringvaade, 1938; 1940).

Eesti Loomaarstide Ühingu XXI aastakoosolekul 1940. aastal tõstatati päevakorda küsimus oma kutsealase populaarteadusliku ajakirja väljaandmisest, milles käsitletak looma-tervishoiulisi, loomakasvatustikke ja teataval määral ka ravi ja profülaktika küsimusi. Ajakirja väljaandmise vajadust põhjendatakse sellega, et ajakiri aitaks koordineerida ja süstematiseerida loomaarstide kutsealade küsimuste käsitlemist. Ühtlasi väideti, et valitseva olukorra juures satub loomaarstide vaev kirjutistena laialipillatult ühte ja teise ajakirja ning langeb enam teiste kutsete arvele, mis on kaasa toonud selle, et võhikud leiavad end kutsutud olevat loomaarstide kutseala küsimusi käsitlema, mis aga omakorda kultiveerib ja süvendab võhiklikkust ning diskrediteerib loomaarstide kutset. Ajakirja väljaandmise otsus võetakse vastu kogu korralisel koosolekul 3. III 1940. a (Eesti Loomaarstlik Ringvaade, 1940).

Seoses juunisündmustega Eestis 1940 likvideeritakse Loomaarstide Koda vastavalt 27. VII 1940. a presidendi dekreedile ning tema varad antakse üle Eesti Loomaarstide Ühingule (Eesti Loomaarstlik Ringvaade, 1940).

Ühiskondlikest organisatsioonidest eksisteeris loomaarstiteaduskonna juures Akadeemiline Loomaarstiteaduslik Selts (ALS), mis tegutses ülikooli valitsuse poolt 10. märtsil 1922. aastal registreeritud seltsina. Selle eesmärk oli kaasa aidata loomaarstiteaduskonna üliõpilaste igakülgsel arenemisele, eriti erialal, kehvamatele üliõpilastele materiaalse toetuse leidmine, koduloomade tervishoiu parandamise selgitamine ning loomakasvatuse edendamine kodumaal. Oma eesmärkide saavutamiseks asutas selts raamatukogu, korraldas teaduslike tööde väljaandmist, referaatkoosolekuid ja teaduslike ekskursionaare (Kaarde, 1973).

ALS-i liikmed jagunesid tegev-, toetaja- ja auliikmeteks. Tegevliikmeteks võisid olla teaduskonna õppejõud ja üliõpilased, toetajaliikmeteks kõik seltsi tegevusest huvitatud isikud, auliikmeteks valiti seltsi üritustele silmapaistvalt kaasa aidanud isikuid (neid oli kokku kolm).

Seltsi põhiliseks tegevuseks oli referaatkoosolekute korraldamine. Teiseks tähtsamaks ürituseks oli eestikeelsete loomaarstiteaduslike oskussõnade väljatöötamine, mida teostas

vastav toimikond, kuhu kuulusid rida teaduskonna õppejõude ning väljastpoolt kopteerituna keeleteadlane J. Veske ja arstiteaduskonna prof A. Valdes. Selle töö tulemusena ilmus 1931. aastal trükist vastav oskussõnastik.

Kolmanda üritusena toimus rahvapäraste loomaarstimisviiside kogumine aastail 1928–1936, mida teostasid 11 üliõpilast-stipendiaati kõigis tolleaegsetes vabariigi maakondades.

Oluliseks lõiguks ALS-i tegevuses oli raamatukogu.

Oma 18-aastase tegevuse jooksul suutis ALS mõndagi ära teha oma liikmeskonna, eriti üliõpilaste silmaringi laiendamiseks ja loomaarstiteaduse edasiviimiseks.

Teaduslik töö oli teaduskonna algusaastail piiratud, sest tuli tegelda õppetöö organiseerimise ja õppejõudude komplekteerimisega. Hiljem, eriti noorte õppejõudude tööle asumisega teaduskonnas, hoogustus teadustöö, haarates nii teoreetilisi ja suurel määral ka praktilisi probleeme. Kokku avaldati teaduskonna õppejõudude poolt trükkis 436 artiklit, neist teadusliku sisuga 259, ülejäänud 177 olid populaarteaduslikku laadi. Peamisteks avaldamiskohtadeks olid kodumaal ajakirjad “Eesti Loomaarstlik Ringvaade”, “Agronoomia”, “Põllumajandus”, “Põllumees”, “Uus Talu”, “Meie Hobune”, “Maamees”, “Karjamajandus”, “Mesinik” jt. Mõned kaalukamad teaduslikud tööd ilmusid “Tartu Ülikooli Toimetuses” (*Acta et Commentationes Universitatis Tartuensis*). Välismaa ajakirjades (ka konverentside ettekandekogumikes) nägi trükivalgust 77 artiklit (Kaarde, 1976).

Teaduslik töö oli suurel määral seotud praktika vajadustega. Nii uuriti nakkushaigustest brutselloosi, tuberkuloosi, marutaudi, pastorelloosi, punataudi, salmonelloosi, sigade influentsat, veiste pahaloomulist peataudi, mitmeid parasitaarhaigusi (balantidioosi, sigade kopsuusstõbe, maksakaantõbe jt), mittenakkavatest haigustest hobuste müoglobiinuuriat, tallede valgelihastõbe, sigade toksilist maksadüstroofiat, kirurgilistest haigustest traumalise retikuliidi operatiivset ravi, hobuste künahaukamist jt. Uuriti ka loomade ainevahetushäireid, eriti neid, mis olid tingitud mikroelementide puudusest (nn soohaigus). Palju tähelepanu pühendati müügipiima kvaliteedi ja selle parandamise uurimisele, seoses sellega ka udarapõletike etioloogiale ja ravile.

Loomaarstiteaduskonna perioodil omandas 9 isikut loomaarstiteaduse doktori kraadi:

- 1) Karl Saral “Kuivõrd on hobuse künahaukamine praeguste meetodite järgi operatiivsel teel arstitav?” (1924),
- 2) Elmar Redlich “*Diaptomus graciloides* (Lilljeborg) als neuer erster Zwischenwirt von *Dibothriocephalus latus*, nebst Bemerkungen über die experimentelle Entwicklung des *Proceroides* dieser Cestode” (1926),
- 3) Ferdinand Laja “Andmeid *bac. abortus Bangi* infektsioonist üldse ja eriti selle uurimistest Eestis” (1929),
- 4) Zigismund Mockus “Остеометрическое измерение скелетов литовско-жмудской породы лошадей в сопоставлении с таковыми некоторых ориентальных” (1929),
- 5) Julius Tehver “Koduimetajate seedetrakti kromafiinsetest, Panethi ja intraepiteliaalsetest teralisrakkudest” (1929),
- 6) Elmar Vau “Histoloogilisi uurimusi koduimetajate peensoole dimensionaalsetest ja struktuursetest erinevustest” (1932),
- 7) Vassil Ridala “Uurimusi *Brucella abortus*'e patogeensusest toimest lehma udarasse ja mõningatesse teistesse elunditesse” (1933),
- 8) Elfriide Ridala “Hügieenilisi uurimusi Tartu müügipiima kohta” (1935),
- 9) Albert Paabo “Kunstehituslikust pneumotooraksist hobuste kroonilise kopsu alveolaar-emfüseemi ravimisel” (1939).

Anti välja ka õppe- ja teatmekirjandust (A. Laas “Koduloomade sisehaiguste kliiniline diagnostika”, J. Tehver “Koduloomade füsioloogia” jt).

Mitmed loomaarstid olid tegevad ka loomakasvatuse ja tõuaretuse töös. Nii olid Kuremaa Seakasvatuse Katsejaama asutajaks ja juhatajaks loomaarst L. Voltri, Tori hobusekasvanduse asutamise algpäevadest peale olid selle valitsejaks loomaarstid, alates 1926. aastast juhtis hobusekasvandust loomaarst M. Ilmjärv (Loomaarstlik Ringvaade, 1934).

Kokkuvõttes võib märkida, et Eesti Vabariigi perioodil kuni 1940. aastani arenes põllumajandus üldiselt tõusujoones. Kiiresti saadi üle sõja- ja revolutsiooniaegadel loomakasvatusele tekitatud kahjust, likvideeriti ka ohtlikud loomade nakkushaigused. Samaaegselt pandi alus plaanipärasele tõuaretustööle ning saavutati vabariigi lõpupäevadeks ka märkimisväärset edu selles töös. Olulise panuse andis siin kahtlemata ka veterinaariateadus. Olgu lisatud, et Eesti Vabariik oli ka põllumajandussaaduste, eeskätt maailmastandarditele vastava liha ja või eksportijaks, mis oleks olnud mõeldamatu ilma eeskujuliku veterinaariateaduse ja -teenistusega.